

Marta Zahorska

Spółeczne nierówności edukacyjne (SNE)

Społeczne nierówności edukacyjne

- Przez SNE rozumiem występujące zależności pomiędzy **pochożeniem społęcznym**, czyli statusem społęczno-ekonomicznym rodziców (SES), a **osiągnięciami w karierze szkolnej ucznia**.
- Wskaźnikami tych osiągnięć są :
 - 1) poziom wyników szkolnych (stopni) oraz
 - 2) wybór „lepszych” lub „gorszych” szkół

Czynniki wpływające na SNE

- kształt systemu edukacyjnego
 - selekcyjny
 - otwarty
- rozpiętości społeczno-ekonomiczne
- inne

Sytuacja Polski

- Wysokie i rosnące zróżnicowanie materialne:
 - > enklaw biedy i bogactwa
 - > szczególnie zła sytuacja materialna rodzin wielodzietnych
- Otwarty i „przyjazny” system szkolny, który nie stwarza wysokich barier selekcyjnych przy przechodzeniu na wyższe etapy edukacji

SES a kariera szkolna

- Status społeczno–ekonomiczny jest najsilniejszym predyktorem kariery szkolnej ucznia
- Powszechność oddziaływania SES. Nie ma kraju, w którym by te zależności się nie pojawiały. Choć są takie, w których są one znacząco mniejsze i takie, w których są większe
- Istotnym czynnikiem jest stopień rozpiętości w podziałach społecznych

Społeczne czynniki różnicujące kariery szkolne

- Analizy zróżnicowania wyników na podstawie egzaminów zewnętrznych w szkołach podstawowych i gimnazjach
- Badania R. Dolaty wskazują, że edukacja szkolna przynosi **nasilenie nierówności (!)** miasto-wieś. Gimnazjum jedynie utrwała nierówności ze szkoły podstawowej. Ponadto w miastach, zwłaszcza dużych, następuje proces różnicowania gimnazjów i zjawisko to ma silną, wzrostową dynamikę

Słabi uczniowie

- Jest to grupa ok. 20% uczniów i jest to grupa znacząca
- Cechy społeczne i miejsca zamieszkania: niski SES rodziców
- Przedstawiciele tej grupy społecznej są rozrzućeni po całej Polsce, ale są też w Polsce „zagłębia” biedy, które pokrywają się z „zagłębiami” złych stopni i to zarówno na wsi, jak i w miastach

Realizacja obowiązku szkolnego

- Zgodnie z oficjalną statystyką obowiązek szkolny jest realizowany w pełni
- Zastrzeżenia NIK, HF Praw Człowieka, autorów badań socjologicznych (prof. B. Fatyga) dotyczące niewiarygodnej statystyki (badania z 2000)
- Różnice pomiędzy danymi podawanymi oficjalnie przez szkoły, a ustaleniami badaczy bywały **dziesięciokrotne (!)**
- **Brak badań aktualnych**

Czynniki wpływające na gorsze wyniki dzieci z biednych rodzin

- Opóźnienia rozwojowe wynikające z niedożywienia lub nieodpowiedniego żywienia
- Zaburzenia pamięci wywołane stresem
- Niedostateczna opieka lekarska
- Poczucie gorszej wartości
- Brak motywacji do nauki

Odtwarzanie kręgów biedy

- **„Bieda w Polsce ma twarz dziecka”**
- Dzieci do lat 14 stanowią ok. 30% zbiorowości żyjącej w skrajnym ubóstwie
- Największy zasięg ubóstwa występuje w rodzinach wielodzietnych
- Dzieci te nie uczęszczają do przedszkoli
- Dzieci te mają problemy z nauką
- Polska należy do grupy krajów OECD, w których najtrudniej wyrwać się z kręgu biedy
(badania Profit – Warzywoda-Kruszyńska)

Scholaryzacja przedszkolna w Polsce i w Europie

- Odsetek dzieci w wieku 4 lat uczęszczających do przedszkola w większości krajów europejskich wynosi ok. 80%
- Polska należy do krajów o najniższych wskaźnikach „uprzedzszkolnienia” (ok. 40% czterolatków)
- Ogromne różnice miasto-wieś. Miasta – 60%, wieś – 20%
- Pozytywne zmiany ostatnich 2 lat

SZKOLNICTWO PONADGIMNAZJALNE

- szkoły ogólnokształcące - ok. 40 %
absolwentów gimnazjów,
- technika 30%,
- licea profilowane 8%,
- zawodowe szkoły zasadnicze 14%.

Społeczne selekcje uczniów

- Wybory szkół przez uczniów są związane z ich pochodzeniem społecznym. Większość szkół jest więc dość jednolita pod względem społecznym
- Specyfika liceów ogólnokształcących – ten typ szkół jest zróżnicowany społecznie, są też bardzo zróżnicowane pod względem poziomu nauczania

Konsekwencje „otwartości” szkół średnich i wyższych

- Nieporównywalność świadectw i dyplomów. Ważny nie typ szkoły, ale konkretna szkoła
- Brak powiązania z rynkiem pracy

Wnioski (1)

Szkolnictwo w Polsce przeżyło ogromny szok transformacyjny i jest nadal w trakcie modernizacji.

Sukcesy ostatnich lat to wydłużenie okresu nauki obowiązkowej, upowszechnienie szkół maturalnych, działania na rzecz upowszechnienia przedszkoli.

Te zmiany o charakterze organizacyjnym są jedynie warunkiem wstępnym dla realnych działań na rzecz wyrównania szans edukacyjnych.

Wnioski (2)

- brak programów typu Head Start, Early Head Start, Starting Strong, nakierowanych na ułatwienie startu małym dzieciom żyjącym w trudnych warunkach
- szkoły nie są oceniane za sukcesy w pracy z „trudnym” uczniem, a przede wszystkim za wyniki w testach
- pomoc kierowana na rzecz słabych uczniów jest mało skuteczna
- brak programów oferujących pomoc szkołom pracującym w szczególnie trudnych środowiskach

Wnioski (3)

- Polska weszła w okres spowolnienia gospodarczego. Grozi ono ponownym poszerzeniem środowisk biedy
- Istnieje konieczność ustanowienia programów ochronnych dla najmłodszych, poszerzenia pomocy socjalnej szkół i wzmocnienia jej skuteczności.